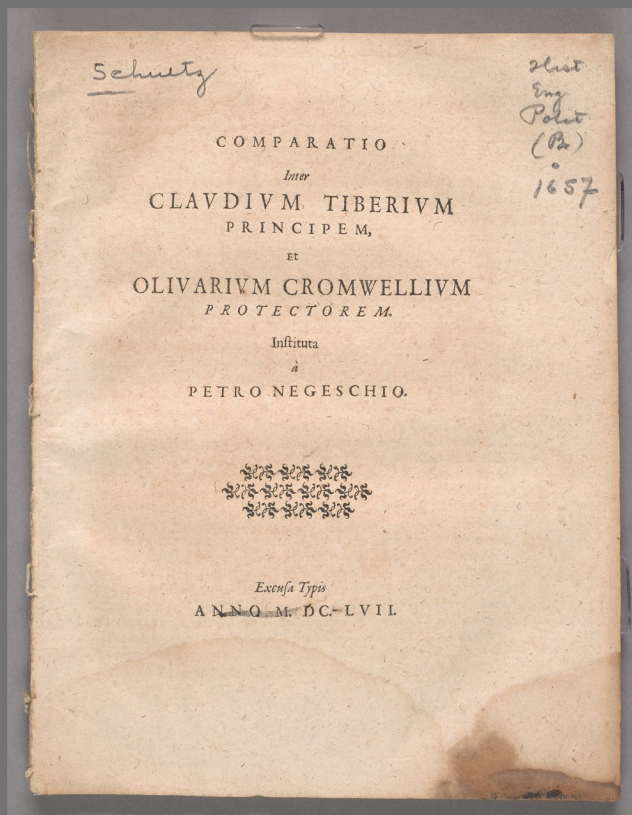

Schultz, Peter

Comparatio inter Claudium Tiberium principem et Olivarium ...

Handskrift // / 125 B II c Br. 1657

Tillkomstår 1657

Digitaliserad år 2019

National Library
of Sweden

Schultz

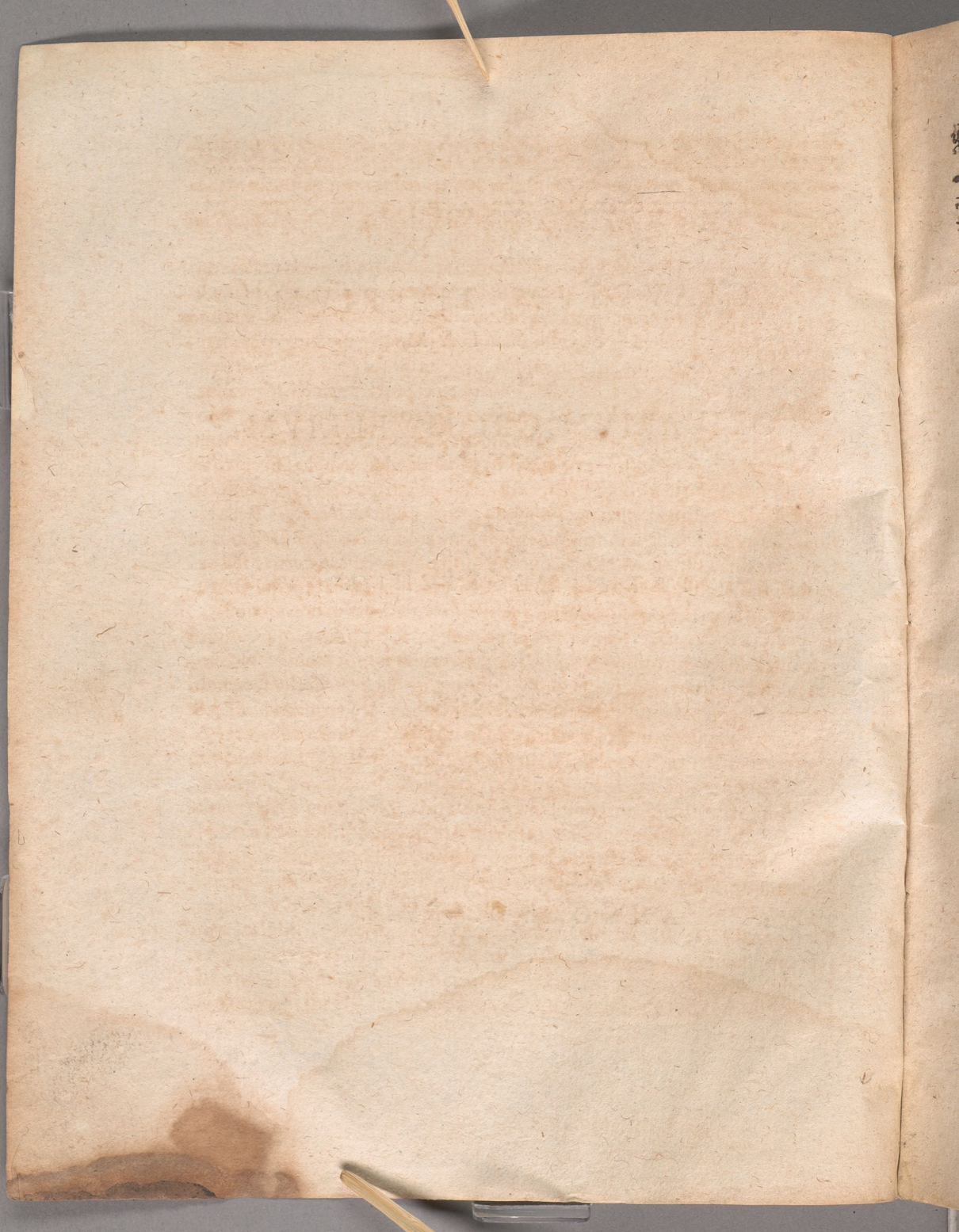
Hist
Eng
Polit
(Pa)

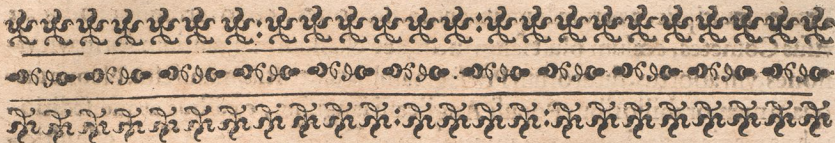
1657

COMPARATIO
Inter
CLAVDIVM TIBERIVM
PRINCIPEM,
Et
OLIVARIVM CROMWELLIVM
PROTECTOREM.
Instituta
à
PETRO NEGESCHIO.

Excusa Typis
ANNO M. DC. LVII.

Quotiescunque miseram & horrendam temporis nostri conditionem & in illa Angliæ statum considero, cum Heraclito conclamatam nostram deploro fortunam; & exclamatum cum Seneca, tum demum consummatam esse omnium rerum infelicitatem, cum peccata mores fiunt, & vitia pro virtutibus habentur. Obstupefcet posteritas, cum leget annales, sed horum Conditores aggredientur opus variis obnoxium calibus, cruentum præliis, horrendum seditionibus, ipsa pace sævum. Rex Optimus, potentissimusque inaudito & stupendo exemplo à Sceptro ad Carnificis securim dejectus; Principes decollati, aut in quatuor partes dissecti, Equites ad crucem acti, plena exilis maria, littora cædibus infecta. Bella civilia, Patrium solum civium sanguine madidum, coloratus eodem Oceanus ad Occidentem & Orientem alteriusque solis domum per bella externa, sed exitu infausta. Religio ostentui sumpta, sed in varias opiniones sæpeque ridiculas secta, in superstitione imaginaria superstitio fræda, leges in ore circumlatæ, sed pedibus tritæ; diruta templa, pollutæ ceremoniæ, Nobilitas, opes, omisi gestique honores pro crimine, & ob virtutem certissimum exitium. Nec minus præmia illorum, qui hæc facinora patrarunt, invisæ, quàm scelera, cum alii Regna & Regum reditus atque palatia, alii Nobilium & Patriciorum villas & opes variaque munera ut spolia adepti, agunt vertuntque cuncta odio & terrore. Corrupti in Principem subditi, in Dominos servi, in Patronos clientes, in Parentes Filii, & quibus deerat inimicus, per amicos oppressi, ingenui homines, sprete Christianorum consuetudine, venditi, tota Regna ad servitutem delapsa. Non tamen adeo virtutum sterilis Anglia, ut non & bona exempla prodiderit. Ubi vel fortuna vel virtus viros defecit, inter virgines fuit Andromache, quæ suum caput in discrimen exponendo Unctum Domini servavit, illumque Parricidarum furijs atque insidijs subtraxit. Comitæ sunt profugos liberos matres, secutæ in exilium maritos, aut illos morituros consolatæ uxores, propinqui animosi, contumax etiam ad versus tormenta servorum fides. Constantis ad versus mortem Principum Virorum vultus & animus, mors ipsa fortiter tolerata, & laudatis antiquorum moribus, imo superatis, pares exitus.

Præter multiplices rerum humanarum afflictiones, cælo terraque prodigia: visus Cometes, cælum pluit sanguinem, aër classium pugnantium formavit visiones, visi abortus, futurorum Præfagia ambigua, tristia, manifesta. Neque unquam memorabilioribus Populi Anglicani sanguine, cædibus atque feditio- nibus magis approbatum est, non esse curæ Deo securitatem illius, esse ultio- nem. Abominabilia hæc mala & justam Dei iram provocavit perturbatrix om- nium rerum humanarum ambitio, quam Marcus Antonius Cataldi venu- stissimâ venere depinxit, cum in hos versus in sua vernacula laxaretur:

O di discordie crisse altrice vera:

Rapine di virtu, ladra d' honori.

Che di fasti, di pompe, e di splendori:

Sovrà l' corpo mortali pregi altera.

Tu sei di glorie altrui nemica fiera:

Madre d' Hipprosia, fonte d' errori.

Tu gl' animi au velani, e infetti i cuori:

Viapin di Tisifon, pin di Megea.

Tu festi un nuovo Dio stimarsi, annone:

D' Etna Empedocle esposti al foco eterno.

O di morte ministre ambitione:

Tu dunque à l' onde stigie, al lago Averno,

Torna, che senza te langue Plutone:

L' al me non senton duol nulla è l' inferno.

Furiosa hæc dominandi cupiditas nullis circumscribitur metis, tendit plus ul- tra, ab orbe non capitur universo, altera manu complectitur Orientem, altera Occidentem nunquam se satiatura. Armata parricidiali ferro Parentes adver- sus filios, hos adversus illos; subministrat uxori bus insidias atque venenum in maritos, facit fratrum sacramenta diversa, confunit plus hominum scelere & armis, quam naturali fatorum conditione. Hæc contagiosa lues Angliam gra- vissimis excarnificavit doloribus, quos qui referre vellet, vasta posset scribere annalium monumenta. Ego sub mitioris fortunæ, quam à Numine spero, statu uberius in scripto, quod edam, hæc tractabo: nunc breviter Principem *Tibe- rium* & *Cromwellium* Protectorem comparo; imitaturus *Pictorem*, qui cum *Cyclopi* formam in unicam non posset transferre tabellam, pollicem artifi- ciosa expresit manu, ut ita de reliqua corporis posset judicari statura. Scio *ra- ram esse temporum felicitatem*, ut Tacitus ait, *ubi ea que velis sentire, & que sen- tis, liberè dicere liceat*: Sed *Tiberius* ipse, ut interdum cupiebat præ pudore scripta

scripta ignota & celata cuncta, ita ea nonnunquam ipse protulit ultro atque vulgavit, addiditque in libera civitate, liberas linguas, liberas mentes esse oportere. Et quamvis deinde implacabilis in illos, qui veritatem scribebant, exardesceret: nihilominus Cremutius Cordus, cum postularetur futili crimine, quia Casium laudaverat, Tiberium rectè perstringit, cum ad Patres conversus, *Suum cuique, inquit, posteritas rependit: nec deerunt si damnatio, ingruit, qui non modo Cassii & Bruti, sed etiam mei memnerint.* Et quanquam Patres libros per Aediles cremandos esse censuerunt, manserunt occultati & editi: quo magis foecordiam eorum inridet Tacitus, *qui presenti potentia credunt extinguere posse etiam sequentis ævi memoriam: nam contra, subijcit ille, puris ingenii gliscit autoritas, neque aliud externi Reges, aut qui eadem servitia usi sunt, nisi dedecus sibi illis gloriam peperere.* Si possent decora ingenia cogere Tyranni, ne scriberent veritatem, omnia supprimerent opera: & si Tacitus edidisset historiam scelerum indagatricem, Principe vivente, & ipse, & liber damnati essent: & pulcherrimus Plinii panegyricus, si Domitianus fuisset superstes, judicatus fuisset famosus libellus, & auctor capitalis supplicii reus. Ego sum exterus, neque Tiberium, neque Cromvelliū aut odio aut beneficio cognitos habeo, sed ex amore veritatis hunc illi esse similem ostendo, utpote callidissimo seni & simulandi ac dissimulandi Artifici, qui abstrusa sua mente inectus Caligulam, Claudium, Neronem, & Domitianum cruentos quidem, sed emota plane mentis Tyrannos superavit. Et quidem, quod Tiberius, forte orto sermone, Caligulæ Sullam inridenti prædixit, omnia Sullæ vitia & nullas ejusdem habiturum Virtutes, hoc de Protectore adseveraverim, qui cædibus & vitiis illi, cum quo confertur, non cedit, sed sæpè virtute. Genere, pueritia, rebus gestis in juventute & ubique ipsi est impar. Patricia gens Claudia, ex qua Tiberius ortus est, duodetriginta Consulatus, Dictaturis quinque, Censuris septem, Triumphis septem, duabusque Ovationibus inclaruerat. Cromvelliū profapiam modicæ originis pauci in Anglia, nemo apud exteros hactenus novit, nisi jam constaret *Willemsooniam* illam vocari. *Cromvelli* nomen per casum in illam transmigravit: quippe Cromvelliū Cancellarius reus factus læsæ Majestatis, jubente Henrico Octavo, securi percussus fuit, & forte postea Willemsonius quidam, qui illi non cognatione, sed multa familiaritate conjunctus fuerat, cum lugubri & ad pedes luxuriante pallio in Area Arcis spatigaretur, Rex, quis nam ille esset, interrogavit. Cumque audiret illum in Cromvelliū honorem atrum assumpsisse habitum, per ludibrium hominem, quotiescunque occurreret, eo nomine appellavit, & hic jocus ab Aulicis exceptus

& continuatus Willemsonis illud nomen proprium fecit. *Tiberii* educatio fuit magnifica in Regnatrice domo: *Cromwellii* abjecta inter privatos laes. Ille puer novem annorum publicè ingenii & eloquentiæ specimina dedit, cum defunctum Patrem laudaret pro Rostris: pubescens Augusti triumphantis funali equo comitatus est curru, & civilium officiorum rudimentis in terrarum Domina urbe Reges & populos, cognoscente Augusto, defendit. Hic ut terræ filius latuit, in popinis & luxuria sepultus, & inter alex. convivandique exercitia eloquentiam & mores acquisivit, iudicii ad prava solertissimi capax. Genesius animi impetus Tiberium ad militiam extirulavit, qui bello egregius Regibus regna amissa restituit, pro tribunali diademata imposuit, non sua eripuit, Provincias rexit cum laude, omnia officia percurrit, mox suam ambitionem coacturus in Rhodo civilitatē genus instituit, sed revocatus gravissimum omnium externorum bellum post Punica in maximis gessit difficultatibus, totis Regnis in ditionem reductus. Dignus fuit profecto Triumpho, quem ab exteris gentibus, non a Patria; ab hostibus, non a Principe suo aut civibus, splendidis honorum titulis decretis, sed rejectis egit, in illo ipso pius & modestus, et, priusquam in Capitolium sicteret, descenderet e curru, seque praesidenti Patri ad genua submitteret. Hæc omnia laudem merentur, sed o dolor! o lachrima! cum ad militiam Cromwellii me convertō, frontē ferio, & ad ipsius technas, & ex illis tanquam ex hydra Lernæa repullulantia mala, & cædes & parricidia obstupesco. Paululum susus necesse est hæc explicem, quippe Tiberio, qui, Patre vivente, vir bonus imperium confirmatum expectavit, hic longè deterior, Patrem Patriæ, & Regem suum prodidit, evertit, occidit, inauditis fraudibus, & abominandis exercitiis rebellium, quibus militabat, & quibus gratias retulit Dei iudicio illorum factis dignas, ad suos nutus converso atque persuaso. Non virtus, sed desperatio eum ad prima militiæ tyrocynia coegit: patrimonio quippe decocto, quicquid restabat, ad condncendam equitum cohortem impendit, ut in civilibus bellis adversus Regem spoliis & stipendiis inopiam sublevaret, fortunæ confusus, sed tantam, qua sublatus est in altum, ut Angliæ foret flagellum, nequaquam per inanes alicujus formiæ species aut imaginationes tunc temporis complexus. Primum argumentum famæ fuit, ut militem haberet munditæ vestitum & armorum spectabilem, deinde ut fortuna potius quam prudentia velitationes aliquot feliciter succederent; quas deinde continuavit: mox providus & gloriæ cupiens aliquot Regis turmas periculi imminentis securas prostravit. Ita inter Duces militares in clarescere cœpit, sed hæc omnia ad sublimiores honorum gradus non evexissent eum nisi ad alias se conver-

convertisset artes. Religionem igitur animadvertit efficacissimum esse remedi-
 um vulgus occupandi, quod sæpe ignarum, quid sit Religio, aut quæ Magna-
 tum vitia sub ipsius prætextu lateant, cæco impetu ducitur, ita ut illi sæpe pug-
 nare velint pro Religione, in qua educati sunt, qui, si vitam illorum inspicias,
 nullam habent. Animadverterat, ut Sagax iudicii erat, illos qui primum adver-
 sus Regem capefferant arma, his artibus usos fuisse, ut fecem vulgi primum &
 Tyrones Opificum Londinensium concitarent in Regem, quem naturâ & in-
 dôle Angli devoto pectoris & animi cultu solebant venerari, & cecidisse ex animi
 sententia illorum conatus, cum persuasa multorum capitum bestia Pontifici-
 am Religionem inductum iri clamaret. Hinc ille alia meditari cœpit, ut mili-
 tes, quos in Presbyterianos & Independentes divisos esse cernebat, sui per-
 mulceret favore, & quia Independentes potentiores fieri posse credebat, ita
 horum se partibus adunxit. Accidit sæpe, ut gregarius miles lingua & crebris
 colloquiis totum exercitum concitaret. Percennius quidam, ut Tacitus refert,
 Dux olim Theatralium operarum, deinde miles, procax lingua & miscere cœ-
 tus histrionali studio doctus, imperitos animos impellere paulatim nocturnis
 colloquiis, aut flexo in vesperam die, elapsis melioribus, deterrimum quem-
 que congregare, mox concionabundus ad seditionem concitare exercitum
 potuit, & eius Dux factus est sub specie poscendi stipendia & missionem. Oli-
 varius illo multo astutior, superstitione Weigilianismi, & nescio, cujus fanatici
 erroris secta militem illigavit; quippe etiamsi vix fides pietasque viris, qui se-
 quuntur castra, nihilominus sæpe superstitione reguntur. Sertorius, ut Plutar-
 chus in ipsius vita commemorat albam secum circumducebat capram, quam
 Deam Barbari esse credebant, cum quâ colloqueretur, eoque devotius dicto i-
 ipsius erant obedientes. Cum Drusus inter rebelles legiones in summo esset pe-
 riculo, noctem minacem (Taciti sunt verba) & in scelus erupturam fors leni-
 vit: ex lunæ enim eclipsi mobiles & ad superstitionem per cussæ mentes sua fa-
 cinora averfari Deos lamentabantur; qua inclinatione Drusus utebatur, & quæ
 casus obtulerat, in sapientiam vertebat. Hic quoque cum videret inclinare ple-
 rosque ad stultas visiones & imaginariam devotionis cuiusdem novitatem, ver-
 tit hæc in sui emolumentum. Ita in se involutus sanctimoniam fingere exter-
 nam, componere mores ad modestiam, exuere luxuriam, precari in aliorum
 conspectu, in colloquiis de Antichristo evertendo differere, de aureo seculo
 multa prædicere, Regum imperia sensim perstringere, libertatem laudare, tan-
 dem quoque concionari. Illis, qui infecti erant hæc hæresi, hæc erant grata, aliis
 quoque, quia erant nova: multi enim in Anglia faciles fuere ad opiniones, & ut
 Barclajus,

Barclajus, qui in illa genitus est, satyricè notat, Pater fuit, qui cum binis filiis suis Ecclesiam formaverat singularem: mox discordia orta ille hos, hi illum excommunicaverunt, tandemque dissentientibus quoque fratribus, tres Ecclesie in tribus Personis & in eadem fuerunt domo. Et quando quidem in Parlamento non exigua jam illa lue pars erat contaminata, Cromvellium admirari cœperunt, & arbitrari, illum esse idoneum suæ factioni asserendæ. Timebant tunc adhuc Presbyterianos, & ita simulabant, sed quia inferior domus, ut discrepabat religione, consentiebat tamen in Nobilitate destruenda, ita, exercitum Comitis Essonii subacto à Rege, Fortitudo & prudentia Cromvellii commendari cœpit. Cæterum Fairfax manu strenuus, felix quoque præliorum eventu, & majoris dignitatis, quem contemptui habere non poterant, declaratus fuit Militiæ Imperator; Cromvellius ipsius Legatus, ut ille sagitta esset, qui re ipsa Regem & Angliam vulneraret, hic autem sagittarum Faber, qui consilio Regem & omnem occideret libertatem. Respondit conatibus fortuna, ad quã favor hominum inclinat, qui facilè nervo belli pecuniã ab illis, qui Metropolin Angliæ, caput rerum, & Regni reditus possidebant, conciliabatur; bonis ne quidem sub pœna vitæ & fortunarum mustitare audentibus, cum Rex interea commeatus rerumq; armorumq; penuria, proditionibus, ac multorum perfidia vexaretur. Ab his igitur, qui ultimam operi applicuerunt manum, victus fuit, ut pote cujus Majestas & potentia jam dudum erat circumcisa, ut cæderetur. Redactus ad extrema ut periculum Princeps evitaret, ad Scotos confugit, ex Scylla in Charybdim, ex captivitate, quam metuebat, in captivitatem ipsam. Victorias Cromvellii (Fairfaxii enim, qui manu plura fecit & nunc civiliter mortuus est, jam nulla fit mentio) si ad Tiberij res gestas referimus, hic gloriosos, ille pudendos & ignominiosos egit triumphos. Sed venio ad Imperii aut confirmandi, aut adipiscendi arcana, id est, ad simulationes, insidias, cædes & parricidia utriusque. Imperium à Patre acceptum habebat Tiberius, sed ut imperandi esset certus, Agrippam Posthumum ferocem quidem, & viribus stolidè audacem juvenem, nullius autem sceleris compertum occidi jussit: sed pudore anxium animum stimulante, cum Centurio, acta esse referret, quæ ipse mandasset, se non jussisse dixit, & rationem facti esse reddendam apud Senatû, ut Patris jussa simularet, & ita, procedente tempore facti exolesceret memoria. Cromvellius, ut perveniret ad rerum summam, à nefando fabulam orsus est ludere parricidio probissimi Regis, ad quod patrandum non Centurionem unum, sed multos elegit; neque in remotam exigui spatii insulam illos misit, sed in curiam Angliæ; non ut jussa Patris (quia ipse Patriæ Pater erat occidendus) sed

sed

sed ut iussa populi, imo iustitiam simularet, cum facti memoria nunquam esset intermoritura. Miseranda fuit Agrippæ cædes, sed hæc, quæ in persona Regis (bona cum Miltoni venia ita loquor) est commissa, cum refertur;

Quis talia fando,

Temperet à lachrymis?

Et ut Ramfenitus Rex Ægypti dixit, domestica mala lachrymis esse majora, ita hoc malum & lachrymas & suspiria excedit. Tragædiam hanc, cujus argumentum sceleratiora artificia, quam Agrippæ mors continet, in quâ festinanda non tanto insidiarum apparatu erat opus, paululum uberius explicabo. Abstulerat Regem fuga ad Scotos, uti antea diximus, sed venditus fuit ab illis, ut ipsi vicissim aliquando filius venderentur. Traditus, & in castra deductus simulatâ reverentia colebatur: erant remotiores sub specie venerationis custodia, indulgebantur venationes, mensa & servitia veteri instructa more, manebantque tituli & vocabula morientis Majestatis. Quæcunque Tiberius artificia ad evertendos varios in Imperio suo usurpavit, hæc in Rege solo expertus fuit Cromwellius, ut si hæc scelera optatum sortirentur exitum, cætera facilius, procederent. Ita jusjurandum in militia renovavit, quo Angliæ & Scotiæ Natio tanquam mansuro Sacramento & fædere coiverant, religionem & privilegia defendenda esse, sed salvo regis capite, & dignitate, & hac formula omnes Tribuni jurabant, ut deinde perjuri cum suo Duce essent manifesti, cujus criminis detestandi Tiberium ne utiquam compertum esse video. Et quidem tam altâ opus erat simulatione, ut sensim exolescente regii nominis splendore, vulgus assuefieret extremis, & ut Presbyteriani, qui adhuc in Parlamento valebant, & ipse quoque rex, tanquam nihil metuentes malis indormirent venturis. Subodorabantur non obesis naribus, sed nimis tardè Presbyteriani, quo tendere Potentiæ vellet exercitus, & ita animorum anxii cum rege pacisci decernebant. Non abnuebant militum Tribuni, nec ipsorum Antesignanus, qui conscio Fairfaxio & amicis & clientes, cum quibus diu convenerat, in Parlamento habebat. Ex his omnium rerum, quæ agebantur, certior factus, subornavit ex Weigilianis, aut uti honestius volum vocari, Independentibus, qui tectâ, ut illi & Soci-niani semper faciunt, sua religione pro tempore, regiæ parti studere videbantur. Sub hac specie in ipsa secreta regis abstrusi omnia percontabantur, quæ ad suos referrent, & cum jam ad concordiam res spectaret, impediebant consilia pacis, admonendo regem, ne oblatas acciperet conditiones, meliores enim esse secuturas, si modo instaret. Cæterum detectâ à Scotis hac

fraude, qui tunc Commissarii, uti vocabantur, intererant Parlamento, cum res omnes vergerent ad pacem & Angliæ salutem, Cromvellius subtilissima rumpendi sanctissimum opus consilia excogitavit. Quibus intricatus colloqui cum suæ sectæ Tribunis, ostendere Presbyterianorum consilia, & suæ Religionis pericula, commendare pulcherrimum opus ad libertatem, qua impetrata Christi regnum posset propagari: persuadere gregario militi, fraudatum iri illos spe sua, & meritorum, quibus pro Patria æternam comparassent famam, nullam habitum iri rationem; neque præmia, sed pænas, aut paupertatem esse obventuram. Præparatis honorum & prædæ spe aut falsa opinione animis, Ullissi opus erat Calchante Ministro: & hoc longè astutiorem invenit hominem, qui ut Proteus in omnes se potest induere formas, modo insulâ, modo togâ, modo sago conspicuus, illeque (quia hoc nomine notissimus est) *Meister Pie-ter* vocatur. Concionator Rotherodami fuit Ecclesiæ Anglicanæ, sed Theologici ordinis opprobrium & dedecus à bonis habetur, in concionibus suis inimicis gestibus histrioni, quam Concionatori similior, vulgo novitatis avido gratus, quippe dicax facile illud impellit. Ille in intima admittens Domini sui consilia Londunum venit, & quasi casu obviam factus quibusdam Concionatoribus æquis, quos Synodi membra esse sciebat, insinuato sermone, de periculo quodam Regis fari cœpit; mox, ac si verba hæc ex improvise excidissent, cunctabundus, ut eò magis crederetur, insigne esse secretum, in quod ille se penetrasset. Ita serio rogatus sub fide silentii expromit, milites, quos novo titulo *Aktionarios* appellabant, insidiari Regis vitæ, nullumq; consilium esse, nisi Rex fugam præcipitem capefferet. Hi boni homines suo candore decepti, & territi hæc ad Synodum referunt, quæ & ipsa perplexa Regem instantis periculi per literas clanculum missas, sed tamen facile ab exploratoribus Cromvelli, quos in ipso Regis cubiculo habebat, detectas admonuerunt. Hinc Rex trepidare cœpit: & hoc gratum Cromvelli, qui, ut augetet timorem, saepe Regis vultui manipulos militum objecit inter se disputantes, ac quasi aliquid magni auroros. Sub hac facie rerum Diaconus Regis Hammon vir egregius, & scriptis eximæ eruditionis in Novum Testamentum notis celeberrimus ad Germanum suum insulæ Vectis Gubernatorem literas mittit, & interrogat, an Rex fugæ certus illic foret securus. Respondet ille, Regem pro Majestate exceptum iri, & insulam esse natura commodam, arcemque inaccessam: sed hic quoque frater à fratre non erat tutus; ille quippe à Cromvelli omnia consilia intercipiente erat corruptus. Rex ante fugam Cromvelli accersit, qui solito more ad genua Regis se submitit, non tamen eo animo, quo Tiberius, ut superius retulimus,

linus, Patrem fuit veneratus, sed ut Judas Dominum proditurus ultimum ipsius dextræ osculum posuit, lamentatusque de periculo sanctè juravit, se velle suam vitam pro Rege & ipsius liberis in ultimum exponere discrimen. Ita Syon pessimus ille apud Virginium simulator:

Vos æterni ignes, & non violabile vestrum

Terror Numen ait:

Et tamen fefellit, cœlitumque opus Ilium destruxit atque evertit. Ludebat cum juramentis ut tesseris Cromwellius, nihilque illi poterat videri nefas, quicædes cogitabat & parricidia. Nam ut fures sæpe parvulum puerum in fenestram imponunt, ut januam aperiat, ita Diabolus peccato aliquo, quod exiguum videtur, aperit hominum animos, ut deinde ad omnia flagitia valvæ pateant. Sciebat Cromwellius tempus fugæ, & ita clauserat omnes vias, excepta illa, per quam ad insulam Vectiniretur, unde Rex elabi non posset. Nunciato regis discessu, tota Civitas Londunensis, quæ civilibus bellis fessa lætam pacis spem conceperat, in horrorem conversa est, quem latius fudit *Meister Pieter*, & adjuncti ipsi Ministri, vociferantes in omnibus popinis & conventibus, nihil boni posse à Rege sperari, esse illum ab omni pace alienum, malle nova excitari incendia, fundiq; civium sanguinem, cujus sitiens esset, & sine omni dubio (nam hoc semper larvæ addendum erat) cum Pontificiis nova consilia cudi; jam extrema igitur esse tentanda, & melius esse unum cadere, quam universos perire. In Parlamento Independentes exultabant gaudio, Presbyteriani dolore erant confusi, cum in illa trepidatione Cromwellius exercitum urbi admovit, & illam, cum cives arma capeffentes & pavor & discordia exagitaret, celeri impetu in suam redegit potestatem. Præsidio statim occupata fuit arx urbana, quæ Tour appellatur, miles in omnium platearum angulos ad excubias divisus, templa equestrium copiarum stabula facta, Regum palatia, ut magnificentiæ antiquæ memoria periret, & minax ubique rerum facies ostentaretur. Quemadmodum illi, qui vastæ molis, & excelsi fastigii turrim ædificare volunt, temporis interponunt moram, ut fundamentum superimposito operari idoneum sit ferendo exploretur, & cæmента calce conjuncta exarescant: ita hæc turris Babyloñica, ex qua Cromwellius cœlum, id est, imperium sui regis oppugnaturus erat, cunctatione ad lapides in ordine locandos & connectendos, id est, ad animos Anglorum aut explorandos, aut cogendos indigebat. Expellebatur interea ex Parlamento Presbyteriani, aut quicunq; regi favore, & aliquid posse credebantur; sed sùpt̄o prætextu, illos esse *Malignantes* (hoc vocabulū adhuc durat in bonos) & Angliæ vim velle facere libertati. Hæc jam

erat in ore, cum vim suam ulterius non posset experiri titulus Religionis, cui Regem non esse infectum ex manifestis indiciis deprehenderat vulgus, quamvis femina suspicionis subinde spargere non desinebant mali. Sed illi qui non credebantur, consensuri in Regis mortem, inducebantur, Regem tantum esse adducendum ad tribunal, ut terror ipsi injiceretur, certæque præscriberentur leges, quibus illigatus deinde novos non posset concire motus, aut vindictæ exardescere cupiditate. Inter milites, quorum maxima pars, cæteris aut expulsis, aut subactis, Independentium lue erat contaminata, & ad parendum expedita spargebantur sermones & conscientia casus non solum de Religione, sed etiam de Hybernorum cruentis cædibus & horribili in Reformatos crudelitate, imo de sanguine in Anglia in tot præliis fuso, quæ mala omnia falso tribuebantur Regi, ut omnium animis exacerbatis, facilius judicaretur Tyrannus, & sensim invalesceret opinio, Reges quoque posse plecti. Et profecto Rex, cujus Majores à Gulielmo Conquilitore Regnum possederant hereditario jure, & jus belli & pacis habuerant, id est, jura Majestatis, extremi sceleris erat postulandus, ut redderetur odiosus. Sunt multi, qui non legerunt historias, in illos delapsi errores, ut putent, Reges Angliae Parliamentis fuisse subiectos, & ita cæteris Regibus minores, sed ego illos nullis Regibus potentia absoluta cessisse ad se verari: quippe qui bellum inferre, & contrahere pacem, aut fœdera, nullo interrogato, poterant, qui tantum jus vitæ & necis in cives habebant, ut nemo, nisi ipsis consentientibus, ad supplicium abstrahi posset, qui Parliamentæ, quæ illo momento, quo Rex ex volebat, dissolvi poterant, convocabant, qui si leges novæ essent ferendæ, aut nova exigenda tributa, & cum supplices rogarent Parliamenti Senatores puram habebant negativam, omniaque, quæ conclusa erant, si illi non subscriberent, irrita, & infecta faciebant. Si pertinerent hæc ad nostram comparationem, latius hæc deduci possent, ex Camdeno, Thuano, & aliis, & ex decimo tertio libro Metzerani, qui in Anglia, cum illa scriberet, vixit, & addidit, Reges esse instar sanguinis, vitæ & animæ totius Angliæ, nullosque Reges majori reverentiâ & cæremoniarum ritu coli. Duo crimina objecta sunt Regi, Religio, & Hybernorum immanitas, quæ solummodo (cæteris querelis de tollendis Parliamentis, & legibus fundamentalibus, quæ jam omnia sunt à Patronis suis eversa & pessumdata, inventum dilapsis) in multorum animis aut infixæ sunt, aut aculeos habent. Prius illud non invenit fidem, nisi illorum, qui simplices sunt, ut columbæ, sed non prudentes, ut serpentes: quippe quia Rex uxorem habuit Pontificiæ Religionis, verisimile & tunc & adhuc videtur, ipsius eum cessisse amori, & de mutanda Religione. cõsilia iniivisse.

Sed purum hoc est hostium ipsius figmentum, quo boni quoque decepti sunt sub improvido & nesciente artes politicas Religionis zelo; quippe, si moriturus est adhibenda fides, ipse Rex, & tot alij extremo, mortis articulo & protestati sunt, & specimina Religionis dederunt: imo Theologi, qui à teneris unguiculis usque ad ultimum securis ictum in conscientiam Regis purissimam inquisiverunt, contrarium magnificè testantur. Quæcunque pro Episcoporum autoritate tuenda, aut contra Puritanos acta sunt, & quæ ad librum præcationum publicarum, & ritus Ecclesiasticos in Scotiam invehendos pertinent, illa adversus sectas, quarum in Anglia est scaturigo, directa fuerunt, & ad tuendam Regiam autoritatem in regimine Ecclesiastico, cui propugnando ne utiquam tam dura adhibuit remedia Divus Carolus, quam Elisabetha. Hæc latius alio tempore & in laxiori tractatu deducere decrevi; jam quia non Apologiam, sed comparationem inter Cromvelliū & Tiberium scribo, his, quæ dixi, contentus, ne latius justo evagatus videar. Alterum tamen restat de Hybernis, quorum savitia barbara misericordiam in occisos, odium violentum in Regem provocavit. Adseveraverim ego non Regi, sed illis, qui in Regem hæc noxam detorquent, miseriam occisorum esse exprobrandam. Dulce Religionis nomen nos titillat; obsequium amicos, veritas odium parit: sed tamen hæc dicenda est, ut eo propius ad ipsam veritatem, quæ est Christus, accedamus; & consitemur neminem sine crimine vivere, & ab abusu non tolli rei usum; quippe qui nunquam vult scire, se errasse, ille videtur non voluisse inter homines esse natus. Fuit subacta Hybernia ab Anglis quia placebat; ut Achabo vinea Nabothi, quæ ipsius hortis erat contigua; sed promissa fuerunt Religionis libera exercitia, & Magistratus gerendi honores. Angli, (de bonis non dico) qui rerum summæ in illo Regno præerant, insolentiores satis acerbè illos tractabant; & quidem Barclajus, qui ipse Anglus est, in Icone, quam scripsit animorum, superbiæ vitio multos inter populares suos obnoxios, & cum peregrinis imperant, non tractabiles esse confitetur. Cæterum ad excitandum ferocis & semibarbaræ Nationis odium & Jacobus & Carolus multum nimiam contulerunt indulgentiam, non in Hybernos, sed in quosdam Reformatos Anglòs & Scotos, & quidem illos, qui *Regionem* non *Religionem* amabant. Hivenebant in aulam, & præfati, multa loca in Hybernia esse destituta incolis, de Coloniarum utilitate apud Patronos suos diserebant; tandemque supplices totos agros, quos limitibus suis & nominibus definiebant, à Regibus, & præsertim Jacobo petebant; qui decepti Regia liberalitate donabant. Trajiciebant itaque in Hyberniam, & oblati Præfecto Regum mandatis, in loca veniebant:

niēbant non vacua, uti in Aula dixerant, sed à longo tempore ab inhabitantibus hæreditario jure possessa & exculta. In horum villas & agros violēta involabant possessione, eosque ex majorum sedibus expellebant, Regum mandata caufati. Non igitur Divi Caroli sævitia, sed effula, & amalis decepta benignitas, orta que deinde adversus Regem rebellio irritavit Hybernos, qui cum redditibus suis destituti diu errassent, ceterosque ad misericordiam & sui exempli terrorem convertissent, omnes pristinae libertatis memores, barbaraque vindicta æstunantes, turbatis in Anglia & Scotia rebus, Anglos & Scotos, ut olim Siculi Gallos, una strage obruere decreverunt, ad quam celeriter expediendam foedissimam illam ediderunt lanianam. Ab hac culpa Rex moderatissimus, & sua natura ab effusione sanguinis humani abhorrens longe fuit remotus, sed hoc stigma ipsius Mæstati hostes inurere constituerunt, ut omnium mortalium à parricidio averterent misericordiam, illudque sub specie justitiæ obumbrarent. Vibulenus gregarius miles, Tacito teste, tumultuante exercitu, ante Blæsi tribunal adlevatus apud turbatos commilitones, *Vos quidem inquit (nam carcere effracto captivos liberaverant) his miserrimis lucem & spiritum reddidistis, sed quis fratri meo vitam, quis fratrem mihi reddit? quem Blæsus per gladiatores jugularvit. Responde Blæse, ubi cadaver abieceris. Ne hostes quidem sepulturam invident: cum osculis, cum lachrymis dolorem meum implevero, me quoque trucidari jube.* Et pectus atque manibus os verberans ille nebulo tantum consternationis dedit, ut haud multum ab exitio Legati abesset, nisi compertum fuisset, nullum reperiri corpus, nec unquam homini mendacissimo fratrem fuisse. Tam inani rumore, cum quærentium suspiria, lachrymæ & singulus adduntur, efficacissimè ad misericordiam incenditur multitudo, & deinde cum malorum, quæ tolerata sunt, culpa in aliquem confertur, in illum ira & crudelitate flagrat. Cromwellius eodem modo, cum jam drama ordinasset, & tandem tragædiam publicè exhibiturus esset, vehementissimos ut provocaret affectus, in omnibus Independentium conventibus, in quibus textores & laniones, imò fœminæ solebant prædicare, & vaticinari, præteritarum repeti in Hybernia rerum memoriam, quæ exolverat, curavit, & subornavit dicacissimos inter illos, qui imaginis instar auditoribus suis stupratas puellas atque uxores, liberos à parentibus avulsos, morientium vulnera, cadavera mutila, & semiusta & talia tyrannidis portenta adumbrarent. Quibus adjungebant eruenta civilis belliprecelia & inde profluentia mala, vastitatem urbium atque agrorum, viduarum & orphanorum multitudinem, & tandem in epilogo omnium miserabilium casuum culpam in innoxij Regis caput derivabant.

Movebant

Movebant hæc levio rem turbam, & præsertim mulierculas, quæ prorumpentes in lachrymas & gemitus vindictam poscebant, quibus se intermiscabant non unus, sed multi Vibuleni: qui alter patrem, alter fratres; hic affines, ille cognatos misere intercidi se dolebant, & quorum propinqui neq; in Hybernia fuerant, neq; in acie steterant, cœlum novis gemitibus implebant; vociferati promiscue: *Reddat illis Carolus vitam; reddat nobis Rex illos*, aut cognoscatur de illius crimine, ne & nos ab ipso trucidemur. Idem in diversis libellis à Parlamento supplices petiverant militiæ Duces, & ideo, responsione non accepta, in urbem transfulerant, uti diximus, arma, id, quod precibus non poterant, vi impetraturi, & tamen pro lubitu leges Majestatis fingendo & interpretando Tiberio non cessuri. In hoc statu rerum Rex ex insula Vecti, in qua pudendis affectus contumeliji excelsum animum ad patiendum confirmaverat, ducitur in urbem, & quidem Suam, sed quæ in alios Dominos lapsa Domino Suo & sibi exciderat. Comitabantur eantem Milites, non ut averterent pericula, sed ut periculis & morti illum servarent. Dabatur sua ipsi domus pro carcere, ut Regius animus atrocioribus dolorum stimulis pungeretur, cum cerneret vastam solitudinem & conclavia pretiosa suppellectile, quæ prædonibus diu cesserat, orbata, & inde in mentem anxiam veniret memoria pristinæ Magnificentiæ, & loca, in quibus imperaverat illis, qui jam imperabant; in quibus gloriæ sibi duxissent flexis genibus regiæ dextræ osculum ponere, qui jam caput volebant amputare; à quorum vestibulo prohibiti fuissent, qui jam ut victores mensæ & lecto adstabant. Propinquorum solatium, quod privatis non denegatur, aut fortuna aut perniciofa hostium malitia, & periculorum ademerat ipsi timor. Regia Conjux, jam dudum barbarorum minis territa natale repetierat solium; Princeps in spem imperij tanti & hæreditatem genitus, ut & Frater ipsius Dux Eboricensis, ipso Patre consulente, ingrati patriam dereliquerant, in qua parte honestorum oppessa, non erant vitæ securi, habebanturque hostes, nullam aliam ob causam, quam quia non peccaverant adversus præceptum Dei & Naturæ: & hoc ab hostibus exilio æterno, aut morte dignum crimen existimabatur quod Parentem filiali & ingenito observantiæ amore profecti fuissent, ac pro ipsius salute pugnassent. Primogenita Filia Excelsæ memoriæ Principi Auriaco nupta in Hollandia vivebat: Dux Glocestriæ & Soror tandem ægre in paternos amplexus admittebantur; qui ad genua Patris advoluti dextram ipsius osculis & lachrymis fatigabant, easq; ex circumstantium, imo hostium quoque oculis excutebant; quia eò videbantur miserabiliores, quominus tenera ætas ventura discrimina & suam fortunam intelligere credebatur.

Ego.

Ego quotiescunque hæc curiosa digero mente, immensum Regis animum admiror, qui mascula sua involutus virtute in tanto concurrentium malorum Oceano rupis præalta instar stetit, neque à sede pristina generositatis, & constantiæ potuit moveri. Hoc ne hostes quidem negare possunt; in fronte quippe, oculis, vultu, sermone & ultimo vitæ articulo eodem tanta virtus comparuit habitu: & quidem eam inspiravit Numen, & conscientia pura, quæ nullâ expallescebat culpa, ut in moriente *Carolo* Rex posset cognosci: & Principes Nobilesque viri illo tempore, in quod geniti erant, ut *Thrasæ* Helvidium alloquentis formula utar, animum constantibus firmarent exemplis. Diutius opinione proventus sui, sed profecto, quo plura dixi, eò minus his, quæ dixi, possum esse contentus. Retuli antea ab *Agrippa* exorsum fuisse suas cædes *Tiberium*, sed in illa comparatione ad hunc casum nequaquam satis ponderosa acquiescere nequeo, & tamen hoc, quod non longe inferius sit, ne quidem ullum inter vaferrima *Tiberij* flagitia reperio. Sed quandoquidem, ut *Molinæus* incomparabilis virtutis, eruditionis & famæ Theologus asserit, *Anglico* parricidio non immanius sub cælo existit scelus à *Christi* crucifixi tempore, qui à *Pontio Pilato* Principis suo *Tiberij* nomine *Judæis* jura dicentis sententia damnatus fuit, non erit inconueniens, si *Angliæ* *Pilatos* ab exercitu, sed eligente *Cromwellio*, tribunali præfectos *Romano* Prætori, facta similitudine, opponam, & populum *Anglicanum* *Miltoni*, id est, non totum sed minimam & pessimam populi partem insanæ genti *Judæorum*, ut utri illorum meliores aut turpiores fuerint intelligatur. Neque argui potero impietatis aut adulationis, quarum causas procul à me habeo, si *Christo* Regum Regi cælesti, nullique peccatis obnoxio Regem terrenum *Carolus* peccatorem, uti sunt omnes homines coram Deo, sed criminum, propter quæ ab hominibus fuit damnatus, in fontem comparo. In *Pontio Pilato* melioris notæ virum video, quam in *Pontijs Anglicanis*; in populo *Miltoni* eandem levitatem & petulantiam quam in *Judæis* deprehendo. Principes *Judæorum* tradiderunt *Christum* *Pontio Pilato*, Judicem suum & omnium hominum æternum judici mortali, qui tamen legitimus *Judæorum* erat judex, & sine cujus arbitrio capitalia non poterant exerceri supplicia, quandoquidem ille principis (cujus *Judæa* imperio subiacebat) vices administrabat: *Carolus* ductus fuit à subditis suis & corruptorum militum Ante signanis ad Judices, quorum ille Rex & Judex à Deo constitutus erat, & qui ne privatorum *Anglorum* Judices erant, utpote nec à Deo, nec à principe, nec à populo ad illam dignitatem evecti, sed qui nomen & vim suam illegitimam armis & violentia exercitus tuebantur. *Judæi* accusabant *Christum*

Num per duellionis adversus Cæsarem, affectati Regii Nominis atque imperii,
 & criminis læsæ Majestatis; & hæc omnia, quæ illi Romano nomini & ju go in-
 festissimi, si ausi fuissent, libenter tentassent, & quæ postea suo malo tenta-
 runt, conjiciebant mendacissimo ore in Filium Dei, ut extimularetur Pilatus
 ad præcipitem sententiam damnationis, & simul quoque populus, qui ipsi *Hos-
 sianna* acclamaverat, mobileque vulgus, tantis criminibus intellectis, suppli-
 cio illum dignum esse crederet & pro *Hosanna* ad vocabulum *Crucifige* accen-
 deretur. Angli acerbissimis Carolum onerabant querelis, quibus dicebatur il-
 le voluisse evertere Parlamenta, leges, & libertatem, suscepisse adversus patri-
 am bellum, fudisse innoxium sanguinem, esse Tyrannus & omnium scelerum
 reus, quæ ipsi peregerant, peracturi erant, & continuant in hunc usque diem; &
 hæc omnia exaggerabant, non ut exacerbarent Judices, qui jam dudum cum
 accusatoribus de sententia convenerant, illiusque, quidquid etiam defensionis
 ad innocentiam pararetur, certi, Principis sanguinem sitiiebant, sed ut Rex &
 ipse memoria in asperrimum odium ineurreret, & ita, legibus populi totius
 quasi jussu datis, supplicio multatus crederetur, ipsaque parricidij infamia a-
 pud cives abstergeretur sub justitiæ larva, & apud externos minueretur. Pilatus
 Vir Romana gravitate insignis, justitiæ voluit satisfacere, audiendo alteram
 partem, nec officij sui dignitate inflatus Christum neglexit, quamvis abjectus
 ad miserium statum, & latronis instar victus à Summo Sacerdote & Syne-
 drio totius populi Judæorum nomine reus ageretur: sed humanissimis illum
 compellavit verbis, audivit placidè, interrogavit, imò admiratus silentium ul-
 tro ad sui cum admonuit defensionem. Pilati Anglicani (qui tenuioris fortu-
 næ hominem, si solummodo minimo sonitu ad aures allaberetur illorum, quam
 sibi arrogat, læsæ Majestatis vocabulum, ne alloquio hodie dignarentur, sed
 ad patibulum relegarent confestim) Regem suum & Dominum contumeliosis
 tractaverunt verbis, dicentem interpellaverunt, sæpius precanti, ut loquendi
 sibi permitteretur libertas, nullam audiendi spem fecerunt, nisi confiteretur
 Senatores in illa Curia legitimos suos esse Judices: hoc enim vehementissimè
 urgebant, ut Regi, cui tamen non audito moriendum fuisset, illam extorque-
 rent affirmativam, qua avertere à se possent contumeliam, & Rex crederetur
 suo ore in se jus vitæ & necis tradidisse illis, & suam agnovisse culpam. Pilatus
 omnia, quæ excogitari poterant, servando Christo adhibuit media, publice
 professus, eum prorsus esse innocentem, nec reperiri crimen ullum capitale in
 ipso: Anglicani Pilati ex intima suæ subtilitatis cella ad perdendum Regem ex-
 prompterunt fraudes, & falsa accusatoribus suppeditaverunt argumenta, & te-
 stimonia.

Simonia. Pilatum adimonebat uxor, ne læderet justum, quia in somnio multa impius causa perpeffa fuerat: inter Pilatorum Anglicanorum uxores nulla fuit, cui tam sanctum dehortandi à malo maritos somnium immiserat Deus, quamvis alias Enthusiasticus Spiritus variis illas vexaret somnijs & visionibus, quas ut Evangelia sua prædicabant: & tamen fuit Matrona Anglicana, quæ non somniabat, cum, repetito sæpius à Iudicibus Populi nomine, ne tertiam populi partem in eadem Regis consentire publice clamaret, sed tacere iussa fuit, quia filebant iustitia & leges. Pilatus cum Christus dicit, se esse ex veritate, subridens interrogavit, Quid est veritas? pilati Anglicani, eam Rex dicit eos non esse legitimos Iudices, ludibrio se haberi dixerunt, & minaci iusserunt vultu, ne ullam faceret mentionem hujus veritatis. Pilatus abhorruit à fœdo Judæorum clamore, qui *Hosianna* suum latum, quo venientem Christum exceperant, edocti à Sacerdotibus suis verterant in miserabile illud *Crucifige, Crucifige*: Anglicani Pilati applaudebant Miltoni populo, & distributis per illum Discipulis suis, qui, cum olim millies cecinissent, *Vivat Rex, Vivat*, jam clamabant *moriatur Rex! moriatur!* Id est, *ad securim, ad securim*. Aversurus à crudelitate sua Judæos Pilatus interrogavit, *anne vestrum Regem occidam?* & putavit à Nominis illius sanctitate, qua plurimum, ut ipse in Rep. Julius Cæsar testatus fuit, inter homines pollent, posse sedari tumultum. Anglicanis Pilatis sanctitas illius nominis adeo evilescece cepit, ut Advocatus illorum Miltonus egregiam laudem illos esse adeptos jactitet, qui præclaro suo facto hanc gentium dissipaverint superstitionem venerandi Reges, quos omnes, si modo possent, afficerent supplicio, ut potirentur Regnorum. Frustratus persuadendi suo argumento Pilatus Christum flagellis cæsum producit, & ipse misericordia gravi concitatus eadem voluit percutere Judæos, dum eum ostendit, & dicit, *Ecce homo*. Inter Pilatos Anglicanos nemo fuit, qui Regis contumelijs, quibus flagrorum instar verberabatur, afflicti misereretur, & pristinae dignitatis ipsius memor, aut humanae tantum naturæ, diceret *Ecce homo*: sed è pectore omnem expulerant misericordiã, & optassent, ut Regis filiorum & omnium, qui Regio nomini favebant, capita eodem securis ictu demeti possent. Pilatus cum docetur à Christo potentiam judicandi à cælo ipsi esse datam, timet Deum, quem non noverat: Anglicani pilati Deum flocci pendunt, & Christum, in cujus sanctissimo nomine peccant, pejerant, occidunt, & rapiunt, quotidie crucifigunt. Noverat suspicacem Tiberij & pronum ad supplicia animû Pilatus, ita nulla re magis fuit perculsus, quam illa Judæorum voce: *Si hunc dimittis non es Cæsaris amicus; & qui se facit Regem, ille est adversus Cæsarem*. Anglicani Pilati, qui jam non habebant superiorum,

rem, *cujus nomine terreheri possent, consilia capeſſebant mutuo; ſi hunc dimittimus, non dividemus ipſius Regna: Sed Cromwellius ſibi, ſi hunc dimittunt, non ero ego protector, & qui Regi adheret, ille mihi adverſatur.* Manus ſuas lavit aqua Pilatus, proteſtatur publicè culpam innocentis ſanguinis in ſe non eſſe conferendam, ſed receperunt eam in ſe & ſuos liberos Judæi, qui deinde, cum Deus tarditatem ſupplicij gravitate compenſaret, in ſuo & liberorum ſuorum ſanguine nataverunt. Pilati Anglicani manus non aqua, ſed cruore quotidie lavant, & ſanguinem Regis, aliorumq; innocentium non ſolum in ſe derivant, ſed in populum, nam ut magna illorum pars, ita multa millia Anglorum evomuerunt illum hæcenus, & cum Chriſtianus ceſſat ſumere vindictam, tunc illos jugulat Turca, & in Eſpagniola Indus cum opprobrio decollati Regis. Promulgavit Pilatus ſententiam, qua Chriſtus cruci fuit affixus, & inter duos ſuſpenſus latrones: Anglicani Pilati ſecuri ſubjecerunt Regem ſuum; quippe illi ipſi *Cruce* erant publica totius Angliæ, & Rex ad illorum ductus tribunale ſtetit aut ſedit inter trium Regnorum, imò omnium gentium latrones. Pilatus non vetuit lachrymas, neque ipſius milites plorantes, quæ Chriſtum ſequabantur, male tractaverunt mulierculas: ſed Pilati Anglicani affectibus voluerunt imperare humanis, milite juſſo in vultus, in ſuſpiria animadvertere hominum, qui ſi contraherent frontem, aut ullum darent commiſerationis ſignum, in ſummo erant periculo. Milites Pilati diviſis Chriſti veſtibus, de tunica certaverunt ſorte: Pilati Anglicani veſtes, id eſt, theſauros, redditus & palatia Regis rapacibus unguis inter ſe diſtribuerunt, Tunicam autem, id eſt, Regnum permiferunt ſorti, qua victor, uti facile ſciebat Cromwellius, jam induit eam, & in Regio throno ſuperbia ſua tumet. Pilatus corpus Chriſti, qui moriturus pro hoſtibus oraverat, & patri tradiderat ſpiritum ſuum, gratis Joſepho Senatori & viro honeſto dedit, qui illud honorificè ſepelivit: Pilati Anglicani corpus Regis, qui ad cruentum carnificis iſtrum paratus amicis & inimicis ſuis totiq; Regno divinam appetitus fuerat benedictionem, & animam ſuam commendaverat Chriſto, deteſtabili expoſuerunt lucro, ut nummos exigerent ab illis, qui miſerū illud oculis ſubjicere volebant ſpectaculum, & deinde ſine ulla ſuebri pompa illud in tumulum Henrici Octavi inferri juſſerunt. Hoc exitu finivit Carolus vitam, princeps proſecto mitiſſimi ingenij, qui non ſeculo, non moribus hominum aſſimatis, ita credidit alijs, ut ſibi credi par eſſe ex virtute exiſtimavit. In ſcelera hominū non idonea ſeveritate acris, ad bella civilia coactus, nullius ſententiæ propter crimen læſæ Majeſtatis datæ, aut ſupplicij per rationē ſtatus irrogati compertus, à cordibus ſuorū adeo alienus, ut cū circumdatus & ad extrema redactus

Comitis Essexii exercitus vitam deprecaretur; & à consilio Regis quidam essent, qui cum delendum esse censerent, utili consilio honestum anteponebant, & subinde diceret, se malle perire, quam permittere, ut tot cives, quorum omnium Rex & Pater esset, in suo conspectu interimerentur. Digna hæc quidem Rege vox; sed immemor fuit monitorium Jacobi, qui in Regia institutione, cum de clementia Principis agit, filium hortatur, ne nimium illi indulgeat; quippe, dicit ille, *hic ego tibi Phryx sum, qui clementissime tractavi subditos meos, in spem prolapsus, eos fore morigeros, sed nihil aliud consequutus sum, quam ut vulgus inobediens habeam atque dissolutum.* Et profecto ut Jacobus infelix pacis amator fuisse dicitur, ita Carolus adversus Machiavelli præcepta peccavit, qui si ab imperij exordio bella gessisset, exercitu facile fuisset formidabilis, & flagellis, securi, ac cruce, ut Cromwellius facit, suam tueri potuisset autoritatem, & dicere cum illò & Tiberio, *oderint, dum metuant.* sed princeps maluit esse, quam Tyrannus, Discipulus Christi, quam Machiavelli, & ita pro populo Martyr, Regumq; Protomartyr factus in coelicolum consortio a parricidis & hostibus suis triumphat. Peracta tota hac Tragœdia, Cromwellius per præcones suos epilogum recitantes populùm Miltoni Anglicanum excitavit ad illud, in quo comœdiæ & tragœdiæ desinere solent, *plaudere.* Et ut facilius applausum consequeretur, & illorum quoque, qui Regi bene cupere voluerant, recentem molliret dolorem, speciem libertatis & Reip. ostendit. Tiberius, Patre defuncto, imperandi ambiguus multa se involvebat simulatione, timebat quippe, ut Suetonius ait, ne Germanicus imperium occupare, quam expectare mallet; augerebantque terrorem seditionis exercituum in Germania, & falso creditus casti Agrippæ ultor. *Dabat quoq; fama, Tacito teste, ut vocatus electusque potius à Rep. videretur, quam per uxoris amicum & senilem adoptivum irrepisset.* Postea cognitum est, ad introspiciendas etiam procerum voluntates, de etiam dubitationem, nam verba, vultus in crimen detorquens recondabat. Signum tamen Prætoris cohortibus dabat, nisi quam contumacis, nisi cum in Senatu loqueretur. Dubiam Cromwellij mentem & tamen imperij avidam varij metus turbabant: nondum subacta erat Hybernia, Scotus induerat arma, Carolum secundum hæredem Regni coronaturus, in concilio Judicium & novi constituti Senatus quot capita, tot sensus, & pericula ubiq; imminebant. Credebat quoq; interesse famæ, ne à parricidio imperare orsus videretur, sed ut discordijs, quas videbat, & ipse accedebat, turbata rempub. quasi fessam nomine Principis acciperet; nã omnes Tyranni, ut Xiphilinus asserit, id operantur, ut consensu populi videantur regnare. Poterat ita quoq; intercedente tempore, discernere animos, & contrariantibus oblectari,

sed

sed dissimulata ira, qua cum regitur, ut Medea nutrix apud Senecam infert, nocet. Ita superiori Parlamenti domo sublata, penitus vestigia morientis libertatis inferiori reliquit, seque ab illius, Senatorumque potestate dependere dixit: sed militibus signa dedit, & exercitum in Hyberniam & Scotiam duxit, nusquam cunctatus, nisi cum in Senatu verba faceret, quem militari vi subigi posse, caeteris periculis superatis, neutiquam diffidebat. Neque metuebat, ne ab illo revocaretur Carolus Secundus: quippe ut in Sacris Literis Achitophel Absaloni suaserat, ut Patris sui stupraret pellices in conspectu populi, ne aut huic aut illi spes pacis affulgeret & conciliationis; ita Cromvellius parricidio Regis conspurcaverat illum, ne unquam de regia prosapia restituenda cogitaret. Et ut his consiliis nefandis gravius inesset pondus, delegibus Majestatis ferendis deliberatum est. Tiberius, consultante Pompejo Macro Praetore, an judicia Majestatis redderentur, exercendas leges esse respondit: & accusati fuerunt ob filissima, qui statuum Augusti mancipassent & perjurio violassent nomen illius. In legibus Majestatis Anglicanis sancitum fuit, ut statua Regis dejiceretur, & Carolus pateretur in lapide denuo; ac pana capitalis sumeretur ab illis, qui in Regis nomen & ipsius posteros perjurii crimen detrectarent. Sed praefectum sedulo in id incubuit omni cura, ut illi, qui aliquid moliri adversus hoc violentum posse credebantur imperium, sub praetextu legis Majestatis possent e medio tolli. Dicitur a Facito non veteri odio Arruntius a Tiberio fuisse habitus hostis, sed dives, promptus artibus egregius, & pari fama publice suspectatus. Quosdam quippe nominaverat Augustus, cum supremis sermonibus tractaret, quinam adipisci principem locum suffecturi abnuerent, aut impares vellent, vel iidem possent cuperentque, & hi omnes, excepto Lepido, variis mox criminibus: struente Tiberio, circumventi sunt. Ex Principum Virorum ordine tres erant conclusi in carcerem, qui Cromvellio formidabiles erant, Princeps Hamiltonius manu strenuus, consilio acerrimus, & Scotis gratissimus, alter Comes erat Hollandia, multis opibus animi & fortunae superinnoxus, & tertius Capellius, antiqua prosapia ortus & Dux militiae peritissimus; quos omnes novae Majestatis leges ad carnificis abstraxerunt manus. Nullus deinde fuit suppliciorum finis, & quicumque a delatoribus accusabantur, nobiles praesertim & divites, quorum bona fiscum locupletare possent, in crucem acti sunt, aut in exilium ejecti. Abjectae fortunae homines, si verbum excidisset ex improviso, obtorto collo trahebantur ad patibulum, & muliercule, que florentem sub Regibus Angliae statum laudaverant, laqueo fuerunt suffocatae. Dum leges sanguine scriptae cadibus & cruore in Anglia vim exercerent suam,

Cromwellius, Hybernia domita, Scotia subacta, & Rege Carolo, qui exercitum magna sui parte inermem & quibusdam perfidis proditoribus intermixtum comineatus inopia coactus in Angliam à Scotia duxerat, victo, in urbem triumphantis more ingreditur. Tunc Londinum in servitium ruere, applaudere venienti Civis, Nobiles, & Equites, quanto quis inferior, tanto magis falsi ac festinantes vultu composito omnia fingere, & Fairfaxius praevidere futura, sed quia ipse unus meus, si intelligere videretur, officium & honores deponere, ac privatam vivendi eligere sortem, ne ambitiosus videretur, & periculis exponeret vitam atque fortunas. Patres Conscripti in questus vota & lachrymas effundebantur, ad Deos, ad effigiem Augusti, & ad genua Tiberii tendebant manus, ut Imperium acciperet: idem à Senatu tunc convocato speraverat Cromwellius, sed opinione sua deceptus novis tricis Angliam implicuit, ut in turbida aqua piscaretur. Et quia exhaustum ararium sceleribus erat replendum, spoliis totque divitiarum, quæ ex omnibus mundi partibus in Belgium Fœderatum advchuntur; cupidissimus, ad rapinas animum adjecit, & deinde ad bellum, quod classes & homines attrivit, consumpsit, atque in Oceano sepelivit. Divulsi fuerunt mariti ab uxoribus, liberi à parentibus, & in naves compulsi, illique, qui resistebant, damnati: & in urbe proscriptiones & supplicia non cessaverunt. Et ne liber esset Concionatorum Ordo, in illum quoque sævire decrevit Cromwellius, ut omnibus incuteret terrorem, ne dicerent pro concione, quæ sentirent, aut quæ sentire conscientia jubebat. Varii igitur in carcerem detrusi, & inter illos fuit Christophorus Love, homo pietate & eruditione excellens, in quo virtutem excindere voluit. Accidit in accusatione viro egregio, quod Marcello evenisse dicit Tacitus, qui insimulatus fuit, quod sinistros de Tiberio habuisset sermones & hoc, inquit ille, inevitabile erat crimen, cum ex moribus Principis factissima quæque deligeret accusator, objectaretque reo, nam quia vera erant, etiam dicta credebantur. Odium Cromwellii conciverant in bonum virum delatores & accusatores, quia sævitiam & foedas ipsius artes in privatis colloquiis perstrinxisse dicebatur, & inquisivisse iudicii solertia in occultam ipsius mentem, quarum rerum cum sibi conscius esset, facile fidem adhibuit, sed ut legibus Majestatis satisfaceret, additum fuit, eam cum Carolo Secundo commutasse literas, illique subsidia misisse. Non gemitus & lachrymæ gravida uxoris, supplicium ut in æternum ad Indias usque exilium mutaretur, precantis, non supplices Theologorum libelli, non ipsa innocentia, quam moriturus testabatur, virum à securi, cui jugulum constanti & læto animo subjecit, poterant vindicare. Cæterum inter cædes atque rapinas

rapinas inquietus Cromvellius diutius expectare Imperium non potuit, quod quidem tractabat, sed nondum sub nominis aut tituli alicujus splendore. Tiberius Principatum quamvis neque occupare confestim, neque agere dubitasset, statione militum, hoc est, vi & specie dominationis adsumpta, diu tamen recusavit, ut Svetonius ait, impudentissimo animo, sed in venerandis singulis & universis humanitatis excessit modum. Cromvellius, eum, qui reverentia fines transivit, gnaviger oportere esse impudentem cogitavit, & cum recusare non posset, quod nondum offerebatur, manifestius id affectare constituit, & ita, curia armatis cohortibus circumdata, intravit ad illos, qui Majestatem Reip. novae sustinere credebantur, quibusque juramento erat obstrictus; & illa prosequutus fuit veneratione universos, ut silentium, quod illi olim imperaverant Regi, vultu imponeret irato, & deinde ad singulos conversus, illum moechari diceret, alterum scortari, tertium furari, alios bibere aut aliis vitiis esse obnoxius: & venustam hanc orationem conclusit cum mandato suo: *exire foras*. Perterriti dicto erant audientes; eruperunt, evaserunt, excefferunt, & clausit ille januam. Nihil gravius ipsi doluerat, fuisse inter illos, eum Principatus commendaretur, qui dicerent, si Imperium in unum esset conferendum, dignitate stemmatis reliquos omnes antecellere Glocestriae Ducem, cui nullum vitium exprobrari posset; & ita ex Anglia, sumptibus modice decretis, dimisit illum, jussu à Matris Fratrumque; abstinere in aeternum conversatione, quod præceptum à natura alienum non posse observari sciebat. Exprobraverunt quidam Tiberio, *ceteros, quod polliciti sunt, tarde præstare, sed ipsi quod præstet, tarde polleceri*: verum Cromvellius præstitit, quamvis nunquam promissionem fuisset rogatus. Ita audivit supplices, externos quoque; atque Legatos, disposuit negocia domi & foras: sed ut in incertum, atque ambiguum rursus omnia implicarentur, & sui abderentur sensus, alios Senatores evocavit, quorum consensu tanquam populi nomine consequeretur summam rerum. Et hos omnes belli adversus Belgas continuandi, & leges Ecclesiasticas & politicas, quas omnes turbaverat, in certum ordinem revocandi consilii ita distrinxit, ut tandem, periculis aut præmiis procul ostentatis, certi, quid ille vellet, ipsi sua quasi sponte & profuturo Reip. consilio confessum suum solverent, & uni Cromvellio rerum demandarent curam, adjecto novo titulo *Angliae Scotiae & Hyberniae Protectoris*. Imperatores Romani Reges noluerunt vocari, ne in legem adversus Tarquinos latam impingerent, & ita nomen *Cæsaris* in tituli converterunt dignitatem: Augustus nomine *Principis* accepit Kempubl. & Tiberius, cum *Dominus* à quodam appellaretur, denunciavit, ne se amplius contumelia:

contumeliæ causa nominaret. Cromwellius alius vocabuli inventor, ne læderet leges & subscriptionem, qua sub effigie sua Carolus ultimus Regum nuncupatus fuerat, & ut vulgus mansuræ quasi Reip specie deciperetur, titulum elegit *Protektoris*; quo nomine Deum veneramus, cum oramus, ut nos & alios ab omnibus periculis *protegere* velit. Sed ut decorum observaretur, neque exorsus esset omnium legum, promulgatæ fuerunt quædam, quas, cum vellet, ludibrio habere posset, & inter cæteras hæc fuerunt præcipuæ, ut jus belli & pacis foret penes ipsum, imo, eo volente, quam potentiam non habebant Reges, leges conderentur, & nova imponerentur tributa, ut singulis trienniis evocaretur aliquod Parlamentum, quod tunc exercere posset supremam potestatem, sed tamen ut decreta (quod ridiculum est, & repugnat adversus promissas Imperii prærogativas) ad ipsum referrentur, sed eademque ad consensum darentur dies, unde in præpatulo vel pueris esse possit, cum dimitterentur *universi, singulos* deinde, si obstitissent suo Protektori, in summo fore periculo. Et ne leges Majestatis oblitarentur, novæ producebantur, quibus omnes, qui adversus hæc decreta dicerent aliquid, aut auderent, morte judicabantur digni, & omnium. *Malignantium* (cujus verbi latissima erat interpretatio,) bona in Cromwellii fisco redigerentur. Leges Majestatis cum à Tiberio reductas esse commemorat Tacitus, nomen illi apud veteres idem fuisse dicit, sed alia in judicium venisse, si quis proditione exercitum, aut plebem, seditionibus denique, malè gesta Rep. Majestatem populi Romani minuisse. *Fæta arguebantur, dicta erant impunia*: sed Cromwellii leges innocentia verba plebunt. Exploratores & Delatores ubiq; erant præsto, & multi ab illis, quos amicos suos intimos esse credebant, fuerunt proditi & accusati. Ut Titius Sabinus ab illis circumventus fuit, qui detestanda fraude inter tectum & laquearia abstruli fuerant, ita nobiles & ignobiles in suis ædibus aut diversoriis fuerunt decepti. Et quemadmodum tunc temporis Roma; ita non alias magis anxiosa & pavida fuit Civitas Londunensis adversus proximos congressus atque colloquia, ita ut notæ ignotæque aures vitarentur, etiam muta atque inanima, tectum atque parietes circumspicerentur. Cæterum ut tristibus Protektor lata interponeret, quod Tiberius quoque facere sæpe consueverat, pacem cum Fœderato Belgio iniit, non pacis amore, sed periculorum formidine, quia pro spolijs vulnera, cædes, & laceras classes abstulerant Angli in ultimo prælio, de quibus actum fuisset, si aliquot horas Trompius fuisset superstes. Convocatum interea fuit Parlamentum, cujus autoritate confirmatum iri Protektor novam credebat potentiam, & ita omnem adhibuit curam, ut à singulis urbibus aut Provinciis Deputato-

rum nomina sibi exhiberentur, ex quibus illos, quos à se averfos esse suspicabatur, expunxit, nunc hoc, nunc aliud, saepe quoque ridicula crimina caulatus. Congregatos tandem ex suo arbitrio Senatores, quorum numerus trecentos collegerat, magna cum pompa & regio instructus comitatu compellavit, multa de rebus gestis, Reip. Salute, & legibus, quæ omnia Tiberius in ore habebat, præfatus, Sed cum intimos humani pectoris recessus inspicere non posset, & dubius animi modo speraret, modo timeret, subornavit aliquem, qui contraria semper censendo in cæterorum penetraret abditas mentes. *Ea supererat adulandi species*, Tacito monente, *ut Messalla Valerius, cum censisset per annos Sacramentum in nomen Tiberii esse renovandum, interrogareturque à Tiberio, num; se mandante, eam sententiam prompsisset, sponte dixisset responderet, neque in iis, quæ ad Remp. pertinerent, consilio nisi suo usurum, vel cum periculo offensionis.* Ea species supererat fallendi in Anglia, ut Cromwellii *Mesalla* surgeret, & censeret non uni Protectori Reip. salutem, quam omnes suo emissent sanguine, esse permittendam, neque vicisse Populum Anglicanum, ut Cromwellio vinceret, sed sibi: & dum interrogaretur, an serio censeret, responderet, pro libertate patriæ se agere velle, etiam cum periculo vitæ. Hac libertate dicendi exprompsit multorum arcanas cogitationes, de quibus admonitus Cromwellius quarto confessus die curiam armata circumcinxit manu, & ne universos coëgisse videretur, *singulos*, cum intrarent constituta hora, in vestibulo subscribere iussit Syngraphæ, qua promittebant, nihil se adversus Protectoris nomen, aut auctoritatem esse censuros. Patribus Conscriptis summum Tiberius tribuit honorem: neque tam parvum quidquam, neque tam magnum publici privati que negocii fuit, de quo non ad eos referretur. Protector Angliæ Parliamentum suis reliquit consiliis, quæ in cassum cadebant: & cum rursus animadverteret, Senatus Consultum parari, quo suæ aliquid detrahi posset potentix, in curiam advolvit. Modestus dicendi Tiberius cum in appellandis Patribus singulis & universis saepe excessisset modum humanitatis; *non ita dixisse*, aiebat aliquando, *me premiter: & bonos & equos & faventes vos habui Dominos, & adhuc habeo.* Protector suos *Dominos* visui & turpissimo habuit ludibrio, cum diceret, nunquam liberius fuisse in Anglia Parliamentum, & adjiceret, *se nescivisse an vigilaissent, aut dormivissent, an vivi aut mortui essent, & ideo venisse, ut cæteris illorum dissolveretur.* Parendum fuit, & dilapsis omnibus, ad cædes novas atque rapinas consilia vergebant. Et quia populi consensu, quem omnibus artificii qua siverat; Imperium suum illustre facere non poterat, violentiam continuandam esse ratus in illa scelcrata incubuit consilia, quæ Ptolomæo Ægypti Regi Philosophus
quod Lucanum in hæc verba prolapsus:

D

Sceptro-

*Sceptrorum vis tota perit, si pendere iusta
Incipit, evertitque arces respectus honesti.*

& postea

Virtus & summa potestas

Non coeunt; semper metuet, quem servare pudebunt.

Nulla præterlabitur hebdomas, quæ non supplicii esset funesta, nullus dies, quo non aliquis duceretur in carcerem, nulla hora, qua non raperetur, nunquam deficiente accusatores & delatores criminum objiciendorum materia, quæ omnia si dicere vellem, scribendi exitum nequamquam essem inventurus. Tiberio haud ingratum accidisse dicitur, turbari res Orientis, ut ea spacie Germanicum suis legionibus abstraheret, novisque provinciis impositum dolo simul & casibus objectaret. Protector Cromwellius vellet, (quod olim de populo Romano Caligula optasse dicitur) ut totus ille populus Anglicanus & Scoticus, qui pristina libertatis meminit, aut Regii Nominis, unicam haberet cervicem, aut ut omnes cum Pennio & Venables objicere posset Hispanis & Indis, aut tempestatibus & fami. Machiavellus instruxit suum Principem hac præcipue doctrina, ut populum subactum semper bello & miseriis premat, ne is in felici rerum statu de libertate recuperanda cogitet, sed servituti adsuefiat, & ut ita Duces & nobiles viros sub specie honoris, quos alios tollere non posset, aut removeat ab aulâ, aut bello consumat Non callidiorum Machiavellus discipulum, si cum Diogenis laterna in toto quævisset orbe, invenire potuisset quam Cromwellium, qui solertissimè Magistri sui axiomata in praxin cõvertit, & bellum ex bello ferit, ut populum affligat. Neque aliam ob causam reduces Penniû & Venables in carcerem compegit, eosque, cum non possent aut deserti, aut proditi convinci exercitus, ab omnium ignominia dejecit dignitate, quam quia non manserant in Jamaica, ut cum cæteris bello & inædia perirent. Et quidem non solum omnes, quos etiam levi indicio suspectos habet, pessumdat, sed sæpe scelera ministros, ut perverri ab aliis nolebat, (quod de Tiberio Tacitus dicit,) ita plerumque fatiatus, & oblati in eand. in operam recentibus, veteres & prægraves affligit. Quotiescunque vel sexcenta ejusmodi crudelitatis exempla metitando percurro, non possû non impense admirari, homines esse, qui putant, eum esse Religionis Reformatæ Adsertorem atq; Vindicem. Sed hi boni Viri, si ex fructibus, ex quibus, ut ipse Christus ait, bonæ & malæ arbores distinguuntur, Cromwellium examinant, nequamquam tam insignem injuriam, uti spero, Religioni facient, ut opprobriû humani generis in sanctum illius Nominis album inscribant. Nullam ille in pectore suo fovet, &, si quam habet, Socinianam

socinianam callide tegit Religionem, quæ dulci spe non duraturæ in æternum
 poenæ malos demulcet. Quem admodum nulla gens est, neq; tam immanifveta,
 neq; tam barbara, quæ etiam si ignoret, qualem Deum habendum esse deceat,
 tamen Deum habendum esse sciat: ita nullus est tam foedus Tyrannus, qui non
 aliquod Religionis nomen profiteretur, & præsertim illius, quam ad imperium
 stabiliendum utilem sibi esse putaret. Hoc Ethnici & Turcæ intelligunt, quos
 Machiavellus laudat, & quibus svadet, ne Religionem mutari patiantur avi-
 tam, præsertim si populum illius prætextu in obedientia continere possint. Sed
 forsitan dicent, expelli Pontificios, & illum eorum esse hostem, imo interesse
 concionibus, & assiduè precari. Sed imitatur Tiberium, qui Ægyptios Judai-
 cosq; ritus compescuit, coactis, qui superstitione utebantur eâ, Religiosas ves-
 tes cum instrumento omni comburere, Judæosq;, vel similia sectantes urbe
 submovit, & vota proitu & reditu suscipi passus est, supplicationumq; dies con-
 stituit, cum scelera patrare vellet, aut cum illa essent peracta; & cum certus pro-
 cul ab urbe agere, & omnibus virtutibus indicere bellum, discederet in Cam-
 paniam, specie dedicandi templi apud Capuam Jovi, apud Nolam Augusto pie-
 tatem simulavit. Æstimant nonnulli Protectoris misericordiam & liberalita-
 tem, qua in Waldenses fuit effusus: Sed, Tyberio quoq; supplicante, Senatus
 consulta facta, ut civitati Sybraticæ apud Asiam, Ægirensi apud Achiam mo-
 tu terra labefactis subveniretur: erat illa quippe, testante Tacito, *eroganda per
 honesta pecunia capiens, quam virtutem diu tenuit, cum ceteras exueret.* Sape
 Tyranni liberalitate auram occupant popularem; & Cromvelliij, misericordia
 est politica, non Christiana, ad ostentationem, non ad charitatem illam facta,
 quam Divus Johannes in epistola 1. describit, cujus 4. caput his concludit ver-
 bis: *Si quis dicit, ego amo Deum & ille odit fratrem, ille est mandax:* quippe qui
 suum fratrem non amat, quem videt, quomodo ille Deum amare potest, quem non
 videt? Ego ex hoc argumento interrogo, quomodo potest Cromvellius ama-
 re Fratres Waldenses, quos non vidit, neque novit, qui fratres suos in Anglia,
 quos videt, terribili odio habet, eos urit, lecat, occidit, vendit, & omni suppli-
 ciorum genere excarnificat? Si quis dixerit hoc rationem poscere status, hunc
 ego rogo, ut ex Christi præceptis, aut dicta epistola illam rationem status mihi
 demonstret. Cæterum si Principem Machiavellicum laudant, qui cum Cæsare
 Euripidis versus in ore habet: *Si jus violandum est, regnandi gratia violandum
 est: alius rebus pietatem colas,* tunc ego concessero facile, Cromvelliium Princi-
 pem esse egregium & prudentissimum. Cæterum Imperij cupiditas ex ferreo il-
 lius pectore omnem relegavit misericordiam & charitatem, qui implacabili
 odio,

odio in Regem suum, omnemq; regiam Prole adeo exarsit, ut libenter illi aqua & igni ubiq; interdiceret, aut, ut Tiberius Augusti filiam, consortio hominum frui vetaret, dum nō potest occidere. Sunt alij, qui admirantur felices successus & detestas conspirationes: sed hi facile suam ponent admirationem, si in sacris & profanis exempla evolvunt Tyrannorum, quibus pro tempore, permittente Deo, omnia ex voto fluxerunt. Extra Angliam suam armis non vicit, sed graves passus fuit jacturas: & Miltonus, qui ab illo tempore, ex quo adversus Reges scripsit, oculorum cæcus factus tunc quoq; animi cæcus fuisse videtur, cum scripsit Cromvelliū suum triumphare. Puduit Cæsarem, & alius civilium bellorum fieri mentionem, & ita non à Pompejo, & alijs, sed à gentibus externis triumphos reportabant, quarum nomina, & signa præferebantur. Inter pompæ suæ Triumphalis ferula, necesse foret, ut Cromvellius præferri curaret Regis caput, secures, sed fascibus expeditas, patibula, & cruces. Et quidem à clamantibus, si pro *Cæsare Cromvel* ponitur, applicari illi possent versus, quos in Tiberium conditos esse dicit Svetonius:

Asper es, immitis, breviter vis omnia dicam?

Dispeream! si te mater amare potest.

Aurea mutasti Saturni secula Cæsar,

Incolumi nam te, ferrea semper erunt.

Fastidit vinum, quia jam bibit iste cruorem,

Tam bibit hunc avidè, quam bibit antemerum.

Aut illos, quibus decori ingenij Belgicus poeta interrogatus, quid de Cromvelliō & Angliæ statu sentiret, respondit:

Doelt jemandt, die daer seit, dat daer de Droes en Hel is?

Daer OLI in het VIER en' t KROM en' t moorden VVEL is.

In Sexennio suo, quo à regis morte, aut specie aut titulo rebus Angliæ præfuit, plura parricidia & alia intestabilis favitiæ scelera patravit, quam Tiberius in 23. annis, qui postremo in fœdissima prorupit dedecora in sua raprea, primum bonus & deinde inter bonos & malos mixtus. Verum, si deterior, uti nullum est dubium, fiet Cromvellius, Capream in Anglia & Tyrannidis monstra habebimus. Sed avertat hoc deus ter Opt. ter Maximus; & faxit, ut ille, quod P. rthorum Rex Tiberio svadebat, voluntario supplicio justo civium gentiumq; odio satisfaciat, & Serenissimus Carolus, qui à latronibus spoliatus. Sacerdote & Levita prætereuntibus, in Samaritano, salva sua Religione, proximum invenit, Majorum Thronum reducat, & regna sua possideat in pace & tranquillitate.

F I N I S.